

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської і японської філології

Курсова робота
з японської філології
на тему:

БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА ЯПОНСЬКИХ ДЕТЕКТИВІВ
В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ
(НА ОСНОВІ РОМАНУ КЕЙГО ХІГАШІНО
«САМОВІДДАНИСТЬ ПІДОЗРЮВАНОВОГО Х»)

Студентки групи Пяп02-20
факультету східної і слов'янської філології
денної форми здобуття освіти
Освітньої програми:
Японська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.069 Східні мови
та літератури (переклад включно),
перша – японська
Шатило Юлії Володимирівни

Науковий керівник:
доктор філологічних наук, професор
Нечитайло Ірина Миколаївна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД.....	6
1.1. Характеристики безеквівалентної лексики.....	6
1.2. Особливості перекладу з японської мови на українську.....	14
1.2.1 Переклад японської безеквівалентної лексики на українську.....	15
Висновки до Розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ ЯПОНСЬКИХ ДЕТЕКТИВІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ.....	18
2.1. Виявлення особливостей японських детективів та їх перекладу.....	18
2.2. Аналіз роману «Самовідданість підозрюваного Х» та його українського перекладу.....	19
Висновки до Розділу 2.....	28
ВИСНОВКИ.....	29
АНОТАЦІЯ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33
ДОДАТКИ.....	36

ВСТУП

Японські детективні романи посідають особливе місце в літературі завдяки своїй унікальній атмосфері, заплутаним сюжетам і глибокому аналізу людської психології. Одним із ключових аспектів японського детективного жанру є використання безеквівалентної лексики, що передає складні нюанси й образи, які традиційно вкорінені в культурі та суспільстві Японії.

У даній курсовій роботі розглядається переклад безеквівалентної лексики японських детективів українською мовою. Основна увага приділяється методам і стратегіям перекладу, використовуваним під час передавання смислових відтінків, контекстуальних нюансів і культурних особливостей японського оригіналу.

Об'єктом дослідження є японська безеквівалентна лексика.

Предметом дослідження є засоби перекладу безеквівалентної лексики японських детективів українською мовою.

Сутність проблематики перекладу безеквівалентної японської лексики на українську мову полягає в тому, що японська мова має унікальні культурні, історичні та мовні особливості, які можуть бути складні для відтворення в перекладі. Ця проблема виникає через існування унікальних концепцій, термінів та виразів, які можуть бути важко або неможливо перекласти точно на інші мови, зокрема українську. **А історичний нарис** пов'язаний з розвитком взаємодії між японською та українською культурами та літературними традиціями. Активні дослідження японської безеквівалентної лексики почалися з моменту, коли японська література стала доступною для українських читачів через переклади та вивчення, що призвело до збільшення інтересу до японської культури в Україні.

Актуальність даної роботи зумовлена тим, що тема безеквівалентності досі не вивчена до кінця, хоча є однією з основ перекладу. Що, водночас, формує **підстави для її дослідження**. Вони також полягають у необхідності збереження точності та адекватності перекладу при відтворенні специфічних японських концепцій та виразів на українську мову.

Матеріалом дослідження є японський детективний роман автора Кейго Хігашіно під назвою «Самовідданість підозрюваного Х». Вихідні дані для

дослідження включають аналіз уривків з роману, спостереження за методами перекладу, а також дослідження теми безеквівалентності.

Метою дослідження є виявлення особливостей перекладу безеквівалентної лексики в українському перекладі уривків з японського детективного роману, а також аналіз впливу перекладу на розуміння роману читачем та його відповідності оригіналу. Відповідно до цілей дослідження у роботі пропонується вирішити такі **завдання**:

1. Дослідити характеристики безеквівалентної лексики та проблеми її перекладу.
2. Проаналізувати приклади безеквівалентної лексики з роману Кейго Хігашіно «Самовідданість підозрюваного Х».
3. Зіставити їх із перекладом українською мовою, наданим автором курсової роботи, та виявити ефективність обраних перекладачем стратегій.

На різних етапах роботи застосовувалися такі **методи дослідження**, як:

1. Компонентний аналіз, який використовувався для того, аби дослідити безеквівалентну лексику у тексті оригіналу.
2. Порівняльний метод дослідження, що дозволив нам розглянути особливості перекладу безеквівалентної лексики
3. Аналіз фактів матеріалу, що досліджується шляхом систематизації і лінгвістичного опису.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше було розглянуто проблематику перекладу японської безеквівалентної лексики на українську мову та її особливості.

Вивчення цієї теми має **практичне значення** для перекладацької практики, збагачуючи інструментарій перекладача та сприяючи точнішому й адекватнішому відтворенню оригінального тексту. Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для розуміння культурних і мовних особливостей Японії та України через призму літературного перекладу.

Робота складається зі *вступу, двох розділів, висновків, анотації японською мовою, списку використаних джерел і додатку.*

У *вступі* обґрунтовується актуальність теми, формуються мета і завдання дослідження, виявляються методи дослідження.

У *першому розділі* розглядається характеристика безеквівалентної лексики, а також розглядаються особливості перекладу японської безеквівалентної лексики.

У *другому розділі* розглядаються особливості японських детективних романів. Подаються уривки прикладів безеквівалентної лексики з оригіналу роману.

Наприкінці даються загальні *висновки*, отримані в результаті дослідження.

В процесі написання роботи було використано двадцять три джерела, з них: тринадцять українських, чотири англомовних і шість японських. Обсяг дослідження становить тридцять п'ять сторінок.

РОЗДІЛ 1

БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД

1.1. Характеристики безеквівалентної лексики

Безеквівалентна лексика – це слова або словосполучення, які позначають предмети, явища, процеси, але на даному етапі розвитку мови не мають еквівалентів перекладу (Безеквівалентна лексика, 2022). До неї відносять: власні назви, географічні найменування, назви установ, організацій тощо; поняття, які позначають особливе, не наявне в мові перекладу, культурне та духовне значення; поняття, які мають історичне та географічне значення для перекладаємої мови; ідіоматичні вирази; іноді спеціалізована або технічна термінологія тощо.

У сучасній лінгвістичній науці термін «безеквівалентна лексика» є відносно новим, а його тлумаченню бракує одностайності, а подекуди навіть конкретності, що не сприяє визначенню безеквівалентної лексики як лінгвістичної категорії (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 251).

«Дослідження композиційної ролі безеквівалентної лексики у тексті сприяє поглибленню уявлень про національно забарвлену лексику взагалі та функціональний статус таких лексичних одиниць. Семантична структура кожної лексичної одиниці може утворюватися кількома компонентами, тобто семами», – зазначають О. Тупиця та Л. Зімакова. Семантика безеквівалентної лексики значною мірою визначається історією та культурою країни, діяльністю та світоглядом людини тощо. Безеквівалентна лексика відображає національно-культурні особливості мови на лексичному рівні та дає назви поняттям і явищам з певної культурної сфери, які не характерні для інших мов. Спостереження О. Тупиці і Л. Зімакової доводять, що безеквівалентна лексика як складова образності тексту створює емоційно-експресивний підтекст, пов'язаний з ідеоетнічним компонентом значення, висувається у смисловій ієрархії твору, виступає своєрідною функціонально-смисловою домінантою тексту (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 251).

Безеквівалентна лексика наявна в кожній мові. М.П. Кочерган вважає, що безеквівалентна лексика, як правило, становить не більше 6–7% загальної кількості активно вживаних слів (Кочерган, 2010, с. 321–325). Загалом поява безеквівалентної лексики зумовлена життєдіяльністю певного лінгвокультурного колективу та відбиває розбіжності між лінгвістично-понятійними кодами. Поява безеквівалентної лексики пояснюється також екстралінгвальними факторами. А.В. Волошина вважає, що «кожен етнос у процесі своєї життєдіяльності «олюднює» навколишнє середовище та вносить у нього специфічні риси. З плином часу виникають етнічно значущі предметиреалії. У лексиці вони фіксуються словами-реаліями» (Волошина, 2000, с. 57).

О. Тупиця та Л. Зімакова виділяють такі критерії виокремлення безеквівалентної лексики: 1) семантичний (за яким враховується значення слів); 2) граматичний (показовий насамперед щодо одиниць, які мають певні формальні показники); 3) функціонально-стилістичний (безеквівалентна лексика може виконувати в тексті функції створення національного колориту, інтимізації тощо, у композиції поетичного тексту безеквівалентна лексика стає своєрідною смисловою домінантою (сильною позицією), впливає на зміст усього твору) (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 252).

Безеквівалентну лексику можна визначити двома способами: 1) переклад (безеквівалентна лексика є національно маркованою і не має еквівалентів в інших мовах); 2) експеримент (наприклад, під час психолінгвістичного експерименту до поля слів-реакцій на певне слово-стимул включають одиниці з національно-культурними елементами значення) (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 252).

Національно-культурний компонент безеквівалентної лексики визначається його використанням в контексті та традиційністю. Такі терміни, як "лакуна", "реалія", "екзотизм" та інші, використовуються для опису цього явища. Однак відсутність однозначності призвела до використання різних термінів для позначення культурно зумовленої лексики. «Цей факт викликає також певні ускладнення у правильному розумінні системи лінгвістичного позначення безеквівалентної лексики.» (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 252).

Неможливо визначити ані повну еквівалентність, ані повну безеквівалентність лексичних одиниць. Ні еквівалентні, ні фонові слова не є абсолютними категоріями, а відносними; часто буває так, що слова, які є еквівалентними у словнику мови В, є повністю еквівалентними у мові С. Хоча між безеквівалентною та фоновною лексикою є певні спільні риси, обидва класи відрізняються від відповідної іншомовної лексики, оскільки відображають специфіку національної культури (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 252).

Р.П. Зорівчак визначає безеквівалентну лексику через зіставлення її з реаліями, які, на її думку, є «моно- і полісемантичними одиницями, основне лексичне значення яких уміщує традиційно закріплений комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» (Зорівчак, 1989, с. 58). Вона вважає, що поняття «безеквівалентної лексики» значно ширше за семантичну сферу поняття «реалія», яке відповідає лише тим випадкам, коли предмет лексики є безеквівалентним. Очевидно, що всі реалії підпадають під сферу безеквівалентної лексики певної мови. Але до цієї лексики належить також частина прислів'їв і приказок, окремі лексеми надзвичайно місткого семантичного наповнення, що пов'язані з відмінностями в сегментації довколишнього світу окремими мовними колективами, та інші випадки лексико-семантичної безеквівалентності (Зорівчак, 1989, с. 65).

Л.М. Дяченко також відзначає спільність цих понять: «Слова з такою наповненістю семантики національно-культурним змістом лінгвісти називають по-різному: безеквівалентними, реаліями, етнографізмами тощо. Ці слова є не що інше, як джерело знань про певний етнос: менталітет, звичаї, традиції, побут, надбання духовної культури народу. З одного боку, вони служать для позначення не наявних в інших національних культурах предметів чи понять, із ними пов'язаних, з іншого – називають денотати, які були або є типовими, характерними, такими, що становлять невід'ємний атрибут духовної або матеріальної культури того чи іншого народу» (Дяченко, 1997, с. 9). Дослідниця зазначає, що до безеквівалентних слів належать слова, основне лексичне значення яких містить традиційно закріплену етнокультурну інформацію, пов'язану з історією, економікою, побутом і культурою країни. Фонові

слова – це слова, що містять у своєму лексичному складі виразні національно-культурні елементи, які надають референтові особливих предметно-модифікаційних і функціональних ознак. Обидві групи репрезентують культурно-побутові та суспільно-політичні реалії і поняття, які не є специфічними для етнічної культури чи духовності іншої країни (Кочерган, 1999, с. 15).

У своїй статті «До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації» М.П. Кочерган відзначає спільність понять «безеквівалентність» та «лакуна». З цього приводу він, зокрема, зазначає: «У науковій літературі терміни безеквівалентна лексика і лакуни часто вживаються як синонімічні і трактуються як слова, що відсутні в певній мові» (Кочерган, 1999, с. 42).

Термін «безеквівалентна лексика» використовується багатьма авторами, але трактується по-різному. Його трактують дещо широко – як синонім «реалії», або як слово, яке не існує в інших культурах чи інших мовах, або як слово, яке є характерним для нашої дійсності, або навіть як слово, яке не перекладається іншими мовами. Тим не менш, вони відрізняють поняття безеквівалентної лексики від реалій, але вважають, що реалії містяться як незалежне коло слів у межах безеквівалентної лексики. Слово може бути реалією по відношенню до кількох мов, а може бути еквівалентним насамперед у межах однієї мовної пари. Іншими словами, як правило, перелік реалій у мові є більш-менш постійним, тоді як словниковий склад безеквівалентної лексики відрізняється для даної мовної пари (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 254).

Саме завдяки безеквівалентній лексиці, яка є одним з найважливіших показників національно-мовної унікальності етнічної спільноти, ми можемо спостерігати не лише відмінності між реальними, фрагментарними позначеннями, а й особливості культури загалом та умови життя носіїв певної мови. З цієї точки зору постає питання, зокрема, як розпізнати безеквівалентну лексику в лексичному складі мови і які групи безеквівалентних одиниць можна виділити А. Бронська, розглядаючи особливості лінгвокраїнознавчого аспекту викладання української мови як іноземної, зазначає пише: «Серед лексики з культурними елементами є безеквівалентна лексика, тобто лексика, яка не може бути позначена простим перекладом. Деякі слова, близькі до безеквівалентної лексики, мають конотації (об'єктивні значення), які збігаються в

двох мовах, але не конотації (емоційні чи естетичні асоціації). Наприклад, слово калина може бути перекладено іншими мовами, але для українців воно сповнене особистих спогадів і пов'язане з етнічною ментальністю. Такі слова автори називають конотативними» (Бронська, 2000, с. 43).

Підсвідомість кожної людини має екстралінгвістичний план, який поєднує слова з предметами, явищами та думками, відображаючи національний характер мови. Мова - це складна картина життя країни або народу. Неоднозначність слів викликається екстралінгвістичним плануванням. У поезії виникає асиметричний дуалізм мовних знаків, що призводить до розбіжностей між уявленнями і значенням (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 254).

Умови життя і побуту людей сприяють появі понять, які в принципі відсутні у носіїв інших мов. Тому інші мови не мають однослівних словників, що відповідають їх передачі. В українській мові немає японських відповідників до слів 木漏れ日 (komorebi) - це слово описує ефект сонячного світла, що проникає крізь листя дерев, та 生き甲斐 (ikigai) - цей термін стосується причини буття або сенсу життя. Розглядаючи проблему міжмовної лексичної еквівалентності, можна виділити три основних типи лексичних відповідників: 1) лінійні відповідники, коли одній лексемі певної мови відповідає в денотативному плані одна лексема іншої мови; 2) векторні відповідники, коли одному загальнішому за значенням слову мови відповідає кілька конкретніших слів іншої мови; 3) відсутність еквівалента лексеми в іншій мові. У випадку відсутності еквівалента застосовують поняття «лакуна» чи «безеквівалентна лексика». Отже, безеквівалентна лексика – лакуни (відсутність поняття в одній мові при наявності його в іншій) (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 255).

Безеквівалентні слова або слова з національно-культурними елементами представляють характеристики культури, традицій та способу життя. Проте вони є неоднорідними з точки зору семантики. Визначення їх безеквівалентності вимагає урахування різних компонентів семантики, таких як кількість та якість національно-культурних понять, наявність регіональних значень та семантичні відтінки в різних контекстах (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 255).

З огляду на всі ці аспекти, О. Тупиця та Л. Зімакова розмежують національно марковану лексику за ступенем безеквівалентності: 1) понятійно безеквівалентні слова – звукова оболонка у конкретних зіставлюваних мовах однакова, а значення відрізняється понятійними семами чи лексичним поняттям: кава – укр. напій, кава – яп. річка; яма – укр. углиблення в землі, яма – яп. гора; 2) частково безеквівалентні слова – значення їх відрізняється денотативно-сигніфікативними зв'язками; 3) інші слова з національно-культурним компонентом – відрізняються конотаціями, прагматикою тексту, засобами передачі понять (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 255).

Роботи низки дослідників також свідчать про те, що існують розбіжності у визначенні явища безеквівалентності. Це пов'язано з тим, що критерії, які використовуються для відмежування категорії безеквівалентної лексики від інших «маркованих» понять, що містять етнокультурну інформацію, дещо відрізняються. Спільним є насамперед розуміння того, що безеквівалентна лексика - це національно маркована лексика, яка містить у своїй семантиці етнокультурний компонент (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 256).

Реалії – це слова або вирази, які вказують на матеріальні або духовні об'єкти, пов'язані з культурою, історією та повсякденним життям країни. Вони відображають національний або історичний колорит мови та мають тісний зв'язок з культурним контекстом. Поява нових реалій у суспільстві призводить до появи відповідних слів у мові, що відображають ці об'єкти та поняття (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 256).

Безеквівалентність у мові подібна до нестачі. Вчені розглядають лексику без еквівалента як лексичний дефіцит у порівнянні з іншими мовами. Мовна картина світу може відрізнитися через семантичну недостатність номінативних засобів, таких як слова, словосполучення та лексичні одиниці. У міжмовних зіставленнях безеквівалентну лексику називають лексичними лакунами. Однак вони відрізняються: безеквівалентна лексика виникає відсутністю еквіваленту в кількох мовах, тоді як лакуни можуть виникати у окремій мові через відсутність номінації певного поняття. «Але все-таки між цими поняттями існують істотні різниці: безеквівалентна лексика визначається у межах кількох (двох) мов, лакуни можуть бути в окремій мові через відсутність однослівної номінації певного поняття,

наприклад, українська лексема «молодята» не має антонімічного відповідника, хоч поняття у свідомості мовців існує» (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 256).

Екзотизм і варваризм функціонально схожі. Екзотизм – це запозичене з іншої мови слово або вираз, семантика якого відображає поняття «чужа етно-культура». Варваризми – це іншомовні слова та вирази, які не повністю асимілювалися в мові, але відображають особливості семантики іншої мови. Вони можуть зберігати графічне зображення іноземної мови на письмі і бути ближчими до мови оригіналу при вимові. (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 256).

Екзотизм в мові – це лексика, запозичена з інших мов, яка не має буквальних еквівалентів і виражає екзотичний характер. Відмінність від безеквівалентної лексики полягає в тому, що екзотизм активно використовується носіями мови та може стати частиною мовної культури. Однак критерії, за якими запозичена безеквівалентна лексика вважається екзотичною, потребують уточнення: на думку О. Тупиці та Л. Зімакової, важливу роль відіграє частота вживання слова, а також те, чи є воно активним або пасивним. Наприклад, якщо безеквівалентна лексика, запозичена з кількох мов, активно використовується носіями цих мов, експресія нівелюється і екзотичність зникає, наприклад, борщ, вареник, пельмені та ін. (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 257). Такі слова, як *суші*, *бонсай*, *аніме*, *кімоно*, *карате*, були запозичені багатьма мовами, зокрема українською, для позначення японських понять і явищ. Їх доволі часто можна зустріти в інтернеті, у літературі та при повсякденному обговоренні, тому їх екзотичність майже зникла.

О. Тупиця та Л. Зімакова, досліджуючи концептуальні засади використання терміна «безеквівалентна лексика» в лінгвістиці, вважають безеквівалентну лексику особливою одиницею, яка відображає національно-культурну специфіку мови на лексичному рівні та позначає явище, не властиве іншим мовам у певній культурній сфері. Безеквівалентна лексика є компонентом текстової образності і має емоційно-експресивні конотації, пов'язані з ідеологічними та етнічними елементами значення. Безеквівалентна лексика слугує для позначення понять і реалій, які в соціокультурних парадигмах інших мов, порівняно з мовою-джерелом, не мають точних лексичних еквівалентів (Тупиця & Зімакова, 2012, с. 257).

Особливості безеквівалентної лексики полягають у такому:

1) *Семантика*. Безеквівалентна лексика належить до національної лексики сучасної української мови. У лексико-семантичній структурі безеквівалентної одиниці завжди присутнє значення «національне» (етнічне, народне, символічне).

2) *Конотація*. Семантика безеквівалентної лексики поширюється на контекст (семантичне оточення) цієї одиниці в тексті та смислове наповнення твору в цілому. Безеквівалентна лексика сприяє створенню етнічної картини світу;

3) *Функція*. В ієрархії значень у тексті безеквівалентна лексика виконує функцію домінанти;

4) *Іншомовні лексичні еквіваленти*. Поява в тексті безеквівалентної лексики дозволяє реципієнту зрозуміти етнокультурну приналежність твору. Наявність у тексті іншомовної безеквівалентної лексики створює специфічні умови для розпізнавання. Таким чином, текст починає функціонувати як пограничне явище між двома культурами. (Тупиця, Зімакова, 2012, с. 258).

Багато вчених досліджували та класифікували способи перекладу безеквівалентної лексики. Можна виділити такі засоби перекладу безеквівалентної лексики:

1. *Транскрипція* або *транслітерація* – це спосіб передачі форми лексичної одиниці. Транскрипція передає звукову форму, а транслітерація – графічну. Оскільки фонетична та графічна форми мов відрізняються, транскрипція є лише приблизною.

2. *Калькування* – один із способів перекладу лексичної одиниці шляхом заміни її складових частин – слів і морфем – лексичними еквівалентами слова перекладу.

3. *Приблизний* переклад використовує граматичні одиниці вихідного тексту, які частково відповідають лексичним одиницям мови перекладу. Він має свої національні особливості, але в той же час передає багато спільного з реаліями вихідного тексту. Основна перевага - зрозумілість для реципієнта, оскільки використовується "рідне" поняття як еквівалент перекладу.

4. *Описовий переклад*. Це найпоширеніший метод передачі безеквівалентної лексики, який передає значення за допомогою детального опису. Перевага цього

методу полягає в тому, що він може прояснити значення явища. Однак цей метод має і суттєві недоліки. Він часто негативно впливає на якість перекладу.

1.2. Особливості перекладу з японської мови на українську

Велике значення при перекладі безеквівалентної лексики відіграють стилістичні, граматичні, лексичні та інші особливості. Однією з таких проблем є відмінність письма. В той час як українська мова використовує один вид письма – кирилицю, японська має три – хірагана, катакана та канджі. Якщо хірагана та катакана схожі за своїм принципом на кирилицю – як пишеться так і читається, то канджі в залежності від положення відносно один одного, частинок та слів використаних з ними в одному реченні можуть набувати різних значень і читатися по іншому.

漢字	–	канджі
ひらがな	–	хірагана
カタカナ	–	катакана

Також японська та українська мови мають різний порядок слів у реченні. В японській мові використовується порядок підмет-об'єкт-дієслово, тоді як в українській мові зазвичай використовується порядок підмет-дієслово-об'єкт. Часто, аби отримати гарний та точний український переклад, японські речення перекладаються починаючи з кінця. В цілому перекладачам часто доводиться змінювати порядок слів у японських реченнях аби отримати змістовний український переклад.

私は新しい言葉を覚えました。 – Я вивчив нові слова.

彼女は花を作りました。 – Вона зробила квітку.

彼は車を買いました。 – Він купив автомобіль.

Не менш складною задачею стає передача всіх рівнів ввічливості які має японська мова. Вони можуть виражатися різними граматиками, лексичними оборотами, що може бути складно передати українською мовою. Перекладачі повинні

враховувати відповідний рівень формальності або ввічливості, виходячи з контексту та стосунків між мовцями і часто переклад виходить не дослівним, а таким аби передати рівень ввічливості перекладеного речення. Існує три основних категорії: невимушений, ввічливий і почесний.

Невимушений – прості дієслівні форми (словникова): 食べる;

Ввічливий – відмінювання ます : 食べます;

Почесний – особливі дієвідміни та префікси: お召し上がりになる.

Японська мова та культура тісно переплетені, багато слів та виразів мають культурну конотацію. Перекладачі повинні бути знайомі з японськими культурними нормами та звичаями, щоб точно передати задумане значення українською мовою. Також не можна не згадати про ідіоми та прислів'я якими багата японська мова. Вони можуть не мати прямих відповідників в українській мові тому перекладачам часто доводиться шукати еквівалентні вирази або вдаватися до інших способів аби передати основний зміст.

Деякі японські слова або вирази можуть не мати прямих еквівалентів в українській мові, тобто бути безеквівалентними. У таких випадках перекладачі можуть транслітерувати японський термін кирилицею або надавати пояснення чи наближений переклад його значення українською мовою. Прикладами таких слів є поширені: *бенто* – японський традиційний ланч, *суші* – всім відома японська страва, *оміяге* – сувенір і т.д.

Переклад технічних або спеціалізованих термінів з японської мови на українську вимагає спеціальних знань у відповідній галузі для забезпечення точності та послідовності перекладу.

Загалом, переклад з японської на українську вимагає глибокого розуміння обох мов, а також чутливості до культурних нюансів і контексту. Перекладачі повинні ретельно враховувати лінгвістичні та культурні відмінності між двома мовами, щоб створювати точні та природні переклади.

1.2.1 Переклад японської безеквівалентної лексики на українську

Переклад безеквівалентної японської лексики українською може бути особливо складним через культурні та мовні відмінності між двома мовами.

Одним із методів перекладу японської безеквівалентної лексики на українську є транслітерація кирилицею. Це дозволяє українським носіям наблизитися до вимови японського слова. Однак важливо переконатися, що транслітерація точно відображає вимову та фонетику оригінального японського слова.

У випадках, коли транслітерації може бути недостатньо, перекладачі можуть надати пояснення або опис японського терміна українською мовою. Це передбачає передачу значення, контексту та культурного значення слова у спосіб, зрозумілий українській мові. Важливо надати достатній контекст для забезпечення ясності та уникнення непорозумінь. Мінус цього методу його об'єм, іноді для точного описання японського поняття потрібна доволі розгорнута форма.

Звісно ж, можна користуватися і японськими словами та поняттями, які вже були інтегровані в українську мову. Японські запозичення, які стали широко вживаними і зрозумілими в українській мові, можуть бути використані при перекладі і будуть зрозумілі читачу. Ці запозичення часто зазнають незначних змін у вимові та написанні, щоб відповідати українській фонетиці та орфографії, зберігаючи при цьому своє первісне значення.

Не менш важливим при перекладі є контекст. Варто враховувати, в якому значенні вживається японський термін, і те, як він пов'язаний із загальним змістом тексту. В залежності від цього переклад може змінюватися та набувати іншого значення. І так само лексика, яка не могла бути перекладена в одному випадку, в іншому замінюється синонімами чи описується перекладачем без вживання безеквівалентної лексики.

Висновки до Розділу 1

Отже, у першому розділі нами було розглянуто характеристики безеквівалентної лексики, а також ми дослідили способи її перекладу. Зокрема японської безеквівалентної лексики. У ході цього дослідження ми з'ясували, що

безеквівалентна лексика відображає національно-культурні особливості мови на лексичному рівні та відтворює значення понять і явищ з певної культурної сфери, які можуть бути незвичайні для інших мов. Такі лексичні одиниці створюють емоційно-експресивний підтекст тексту та впливають на зміст усього твору, що робить їх важливою складовою образності тексту.

Однак ми виявили, що визначення та категоризація безеквівалентної лексики є складними завданнями через відсутність одноставності у лінгвістичних підходах та термінології. Це викликає певні ускладнення у правильному розумінні системи лінгвістичного позначення безеквівалентної лексики.

Ми дізналися, що безеквівалентна лексика має ширший спектр визначення, ніж просто реалії, і може включати різні категорії слів, що містять національно-культурні елементи. Розуміння безеквівалентної лексики допомагає краще усвідомити особливості менталітету та культури народу, а її наявність у тексті робить його більш емоційно насиченим та національно-забарвленим. Через вивчення безеквівалентної лексики відкривається можливість кращого розуміння культурних особливостей мови.

Також ми визначили важливість урахування стилістичних, граматичних та культурних особливостей при перекладі безеквівалентної лексики з японської на українську мову. Основними моментами є різниця у письмі та порядку слів у реченні. Перекладачі повинні вміло керуватися цими відмінностями, а також урахувувати ввічливість та культурні аспекти японської мови. Крім того, технічні та спеціалізовані терміни вимагають додаткових знань для точного перекладу. У цілому, переклад з японської на українську вимагає глибокого розуміння обох мов та чутливості до культурних відмінностей для створення точних і природних перекладів.

Ми розглянули переклад японської безеквівалентної лексики на українську мову та різні методи перекладу, включаючи транслітерацію та пояснення японських термінів описовим методом. Підкреслили важливість контексту та врахування особливостей вживання термінів для точного передавання їхнього значення в українському контексті. Також зазначили можливість використання вже інтегрованих в українську мову японських запозичень.

РОЗДІЛ 2

ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ ЯПОНСЬКИХ ДЕТЕКТИВІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

2.1. Виявлення особливостей японських детективів та їх перекладу

Хоч і почалося все з запозичень, втім японці, як і завжди, додали щось своє, змінили та удосконалили жанр, через що жанр хонкаку (справжній «класичний» детектив) має доволі характерні риси. Так називають лише ті детективи, в яких уся увага автора зосереджена на розв'язанні логічного завдання – розслідуванні злочину. Це не книга про загадку, а книга-загадка. Причому важливо не тільки показати читачеві логіку цього рішення, а й дати йому всі ключі до розгадки, запропонувавши позмагатися з героєм у кмітливості. Звідси головна особливість романів у жанрі хонкаку: розповідь завжди ведеться від імені того, хто розслідує злочин. Персонаж може чогось не розуміти з першого разу або помилятися, але ніколи не бреше і не приховує фактів. Таким чином, читання книги перетворюється на інтелектуальну гру, і це завжди чесна гра.

Японські детективні романи часто мають складну та багатошарову структуру сюжету, з численними поворотами та пронизані містикою, загадкою. Причому Містика – це не просто антураж. Якщо містицизм у класичному західному детективі використовується як видовищний інструмент, то в японському хонкаку все настільки пронизане містикою, що змусить вас припускати потойбічність злочину. Та й на противагу криміналісту Шерлоку, герой "Токійського Зодіаку" – провісник долі та трохи астролог. Переклад такого твору вимагатиме ретельної уваги до деталей, щоб забезпечити точну передачу нюансів і хитросплетінь сюжету мовою перекладу.

Звісно ж не можна забувати і про культурний контекст. Японські детективи часто глибоко вкорінені в японській культурі, суспільстві та історії. Вони можуть включати культурні посилання, соціальні норми та історичні події, які незнайомі читачам з іншого культурного середовища. Перекладачі повинні володіти знаннями

та навичками, аби надати відповідні пояснення або контекст, щоб читачі могли повністю зрозуміти історію.

Мова стає не менш важливим бар'єром між перекладачем та історією. Японські письменники часто використовують різні мовні стилі та риторичні прийоми, які відображають традиції жанру. Також варто враховувати наявність великої кількості діалектів в японській мові і спеціалізованої лексики (наприклад, якщо детектив включає в себе наукові жанри), що іноді може сильно ускладнити задачу. Перекладачі повинні бути знайомі з традиціями детективної літератури в обох мовах і адаптувати мову та стиль оригінального тексту, щоб зберегти тон і атмосферу історії.

Отже, переклад японських детективів вимагає тонкого розуміння умовностей жанру, культурного контексту, мовних нюансів та авторського стилю. Перекладачі повинні вміло орієнтуватися в цих складнощах, щоб створити переклад, який передає суть і вплив оригінального тексту, а також резонує з читачами цільової мови.

2.2. Аналіз роману «Самовідданість підозрюваного Х» та його українського перекладу

Для того, аби визначити, як і яка безеквівалентна лексика впливає на переклад, пропонуємо розглянути приклади в уривках з роману Кейго Хігашіно «Самовідданість підозрюваного Х». Цей роман є третьою частиною серії «Галілей», в яких головним героєм є геніальний фізик Манабу Югава. Він отримує прохання про допомогу від свого університетського друга Кусанагі, слідчого, у розкритті загадкових злочинів.

Дії цього роману розгортаються навколо Ясуко Ханаоки, відомої красуні і матері-одиначки, та самотнього вчителя математики, сусіда жінки, Ішігамі. Одного дня Тоґаші Шінджі, колишній чоловік Ясуко, знаходить свою колишню дружину і приходить до неї додому. У розпалі сварки Ясуко і її донька Місато вбивають чоловіка, який неодноразово бив жінку і постійно вимагав у неї гроші. Обидві шоковані тим, що відбулося, адже просто намагалися захистити одна одну і тепер не знали що робити. В цей момент їм на поміч прийшов їх геніальний сусід, Ішігамі, який надав жінці і її доньці чіткі інструкції, як уникнути підозри слідчих.

Далі будуть представлені приклади безеквівалентної лексики з уривків у тексті оригіналу у порядку їх появи в романі:

南に二十メートルほど歩いたところで、太い道路に出た。**新大橋通り**だ。左に、つまり東へ進めば**江戸川区**に向かい、西へ行けば**日本橋**に出る。**日本橋**の手前には**隅田川**があり、それを渡るのが**新大橋**だ。

*Пройшовши метрів двадцять на південь, він вийшов на широку дорогу. Це була вулиця **Шін-Охаші**. Якщо піти ліворуч, тобто на схід, то можна потрапити до району **Едогава**, а якщо на захід, то до **Ніхонбаші**. Прямо перед **Ніхонбаші** протікає річка **Суміда**, яку перетинає міст **Шін-Охаші**.*

В цьому уривку представлена безеквівалентна лексика у вигляді власних назв:

江戸川区 [edogawa-ku] – *Едогава*: район, розташований у східній частині столиці Японії Токіо.

新大橋通り [shin-ōhashi-dōri] – *Вулиця Шін-Охаші*: реальна вулиця в районі Едогава.

日本橋 [nihombashi] – *Ніхонбаші*: загальна назва північної частини Чюо в Токіо. Це колишній район Ніхонбаші.

隅田川 [sumida-gawa] – *Річка Суміда*: річка в Східній Японії, на території Кантоської рівнини.

新大橋 [shin-ōhashi] – *Міст Шін-Охаші*: міст в Токіо, який перетинає річку Суміда (те, що це міст, розуміємо з того, що у реченні сказано, що Шін-Охаші перетинає річку Суміда, і з інформації в інтернеті).

石神の職場へ行くには、このまま真っ直ぐ南下するのが最短だ。数百メートル行けば、**清澄庭園**という公園に突き当たる。その手前にある私立高校が彼の職場だった。つまり彼は教師だった。数学を教えている。

Найкоротший шлях до місця роботи **Ішігамі** -- продовжити рух прямо на південь. За кілька сотень метрів в кінці вулиці парк під назвою «**Сад Кійосумі**». Він працював в приватній страшній школі одразу навпроти. Іншими слова, він був вчителем. Викладав математику.

石神 [ishigami] – *Ішігамі*: прізвище.

清澄庭園 [kiyozumiteien] – парк «*Сад Кійосумі*» : реальний традиційний японський сад.

Прізвища та імена також є власними назвами, але у японській мові випадок більш особливий. Японські прізвища записуються канджі – словами, тому їх переклад більш ніж можливий, на відміну від більшості інших прізвищ. Наприклад, подане прізвище Ішігамі може бути перекладено як *кам'яний бог*, оскільки складається з ієрогліфів 石[ishi] – *камінь* та 神[kami] – *бог* (який в даному випадку читається як [gami]). Тому варто бути обережними при перекладі японського тексту, аби не сплутати прізвище та ім'я персонажів з чимось іншим і не заплутати читача.

ドアチェーンを外した後、改めてドアを開けた。富樫はじろじろと室内を眺めながら靴を脱いだ。間取りは 2K だ。入ってすぐのところが六畳の和室で、右側に小さな台所がついている。奥に四畳半の和室があり、その向こうがベランダだ。

Знявши дверний ланцюг, вона знову відчинила двері. **Тогаші**, уважно роздивляючись кімнату, роззувся. **Це була типова квартирка плануванням на дві кімнати та кухоньку. Одразу при вході кімната в японському стилі, розміром шість татамі, праворуч невелика кухня. Позаду була ще менша кімната в такому ж японському стилі, в чотири з половиною татамі, а за нею – веранда.**

富樫 [tomigashi] [togashi] – *Тогаші*: прізвище (富 [tomi] – багатство, 樫 [kashi] – вічнозелений дуб)

間取りは 2K [madori wa 2K] – *Квартирка плануванням на дві кімнати та кухоньку*: японський тип планування кімнат, аналогу якому немає в українській мові.

畳 [tatami] – *tatami*: татамі, солом'яний мат яким застилають підлогу в японських кімнатах.

Крім прізвища, яке, як було сказано вище, може бути перекладеним, варто звернути увагу й на інші два приклади наявні в уривку. Притаманний лише японській мові тип планування не можливо замінити синонімом, тому для його перекладу довелося скористатися описовим методом. Татамі ж може бути перекладений як солом'яний мат, втім при цьому є втрата японського колориту, адже татамі властивий і наявний лише в традиційній японській архітектурі. Солом'яний же мат може бути використаний де завгодно і його визначення не зовсім відповідає вигляду татамі.

「狭くて古いけど、まあまあいい部屋じゃねえか」**富樫**は図々しく、六畳間の中央に据えられている**炬燵**に足を入れた。「なんだよ、スイッチが入ってねえぞ」そういうと勝手に電源スイッチを入れた。

– *Тіснувата, старувата, але непогана все-таки квартирка, – **Тоґаші** нахабно засунув ноги під **котацу**, який стояв посеред більшої кімнати. – Що ж таке, чому вилка не в розетці.., – сказавши це, він без дозволу підключив обігрівач.*

富樫 [tomigashi] [togashi] – *Тоґаші*: прізвище.

炬燵 [kotatsu] – *котацу*: традиційний японський предмет меблів. Футон або ковдру кладуть на каркас низького дерев'яного столу. Під ковдрою знаходиться джерело тепла, часто вбудоване в стіл.

Котацу притаманний японському стилю і використовується переважно саме в Японії. В українській мові відсутній еквівалент даного поняття, і хоча можна перекласти як «стіл з підігрівом», культурне значення буде втрачено.

「将棋は使えるのにさ」

「将棋を考えた人の柔軟さには敬意を表するよ。あれはおそらく、駒を奪うという行為に敵の兵士を殺すのではなく降伏させる、という意味を込めているんだろうな。だから再利用できるわけだ」

– Але ж їх можна використовувати в **шьогі!**

– Що ж, треба віддати належне людині, яка вигадала **шьогі**, за його гуманність. Ймовірно, у них «взяти фігуру» означає не вбити солдата противника, а забрати в полон. Ось чому ти можеш використовувати їх знову.

将棋 [shōgi] – **шьогі**: японська настільна гра, схожа на шахи. Характерно, що фігури, які гравець б'є, можуть вільно використовуватися, і гравець має право використовувати фігуру для себе.

福感に包まれながら**石神**は帰路についた。しかし浮いた気持ちは長続きしなかった。『**べんてん亭**』のことを聞いたからだ。

彼は刑事に対して一つだけミスをしたことに気づいた。**花岡靖子**との関係を訊かれた時、挨拶をする程度だと答えたが、彼女の働く店で**弁当**を買っていることも付け加えるべきだったのだ。

Охоплений щастям, **Ishigami** попрямував додому. Але піднесений настрій тривав не довго. Він згадав те, що вона сказала про крамницю «**Бентен**».

Він зрозумів, що припустився лише одного промаху в розмові зі слідчими. На запитання про його стосунки з **Ясуко Ханаокою** він відповів, що тільки вітається з нею, а треба було додати, що купує **бенто** в крамниці, в якій вона працює.

石神 [ishigami] – **Ishigami**: прізвище.

『**べんてん亭**』[benten-tei] – крамниця «**Бентен**»: власна назва крамниці.

花岡靖子 [hanaoka yasuko] – Ясуко Ханаока: ім'я та прізвище (花 [hana] – квітка, 岡 [oka] пагорб; 靖 [yasu] – спокій, 子 [ko] – дитина).

弁当 [bentō] – *бенто*: це обіди в спеціальних коробках з дерева, пластику або металу.

В Японії існує ціла культура приготування бенто у різних формах, видах і варіаціях, тому перекладати його як простий «ланч» не коректно. Враховуючи що слово бенто вже інтегрувалося в українську мову його використання у перекладі з японської є органічним.

「ああ、地元の高校で数学を教えているという話だった。それから**柔道部**の顧問もしているといったぞ」

「**柔道**は子供の頃から習わされていたと聞いたことがある。お爺さんが**道場**を持っていたんじゃないかな。いや、それはともかく、あの**石神**が高校の教師とは……間違いないんだな」

– Так, він сказав, що викладає математику у місцевій старшій школі. А ще є тренером в секції **дзюдо**.

– Чув, він з дитинства навчався **дзюдо**. Здається, його дідусь тримав **додзьо**. Ні, і все ж таки.. той самий **Ішіґамі** простий викладач математики? Ти впевнений?

石神 [ishigami] – *Ішіґамі*: прізвище.

柔道 [jūdō] – *дзюдо*: японське бойове мистецтво і вид спорту, що розвинулося з джиу-джитсу.

道場 [dōjō] – *додзьо*: зал або місце для глибокого вивчення або медитації.

Перекладається з японської як «місце шляху».

「すまん。じゃあ、**寿司**でも取ろう。食事、まだなんだろ」

「いや、そっちこそ気を遣わないでくれ」

「俺もまだ食べてないんだよ」

電話の子機を手にし、店屋物を注文する時のために作ってあるファイルを開いた。しかし**寿司屋**の品書きを見て、少し迷った。いつも注文するのは並の盛り合わせだった。

電話をかけ、盛り合わせの上と**刺身**を注文した。**寿司屋**の店員は意外そうに受け答えをしていた。

– Ну, тоді, може, я замовлю **суші**? Ти ж ще не їв?

– О, не хвилюйся за мене.

– Ні, я теж ще не їв.

Він підняв слухавку і відкрив папку, в якій зберігав усі меню з місцевих закладів, що доставляли їжу. Але коли він подивився на меню **суші**-ресторану, то трохи розгубився. Те, що він завжди замовляв, було чимось стандартним, простим. Тож на цей раз він замовив розкішне асорті і **сашимі**. Продавець **суші**-ресторану, був майже шокований, почувши, відмінне від звичайного, замовлення.

寿司 [sushi] – **суші**: традиційна японська страва.

寿司屋 [sushiya] – **суші-ресторан**: стандартний ресторан який спеціалізується на приготуванні суші.

刺身 [sashimi] – **сашимі**: схоже на суші, але відрізняється способом подачі.

「その名称を覚えているのは石神ぐらいだ。結局実用化されず、今じゃ机上の空論扱いてところかな」そういって彼は持参してきた**酒**の蓋を開け始めた。

石神は立ち上がり、コップを二つ、棚から出した。

「石神こそ、今頃はどこかの大学の教授におさまって、リーマン予想にでも挑戦しているんだろうと思ってただけだな」湯川はいった。「ダルマの石神が一体どうしたんだ。それともエルデシユに義理立てして、放浪の数学者を気取ってるのか」

– Думаю, ти єдиний, хто все це пам'ятає. Вони так і не зробили робочого прототипу, тому все закінчилося порожньою теорією. – Він взяв пляшку принесеного ним sake і почав її відкорковувати.

Ishigami підвівся і взяв з полиці дві склянки.

– Але ж ти, -- сказав **Югава**, – я уявляв тебе університетським професором, який сидить у своєму кабінеті, кидаючи виклик гіпотезі Рімана чи щось подібне. То що ж сталося з **Дарумою Ishigami**? Чи ти справді йдеш слідами Ердеша, прикидаючись вільним математиком?

石神 [ishigami] – **Ishigami**: прізвище.

酒 [sake] – sake: японське рисове вино.

湯川 [yugawa] – **Югава**: прізвище (湯 [yu] – гаряча вода, 川 [kawa] – ріка).

ダルマ [daruma] – дарума: це порожниста, кругла, традиційна японська лялька, створена за зразком Бодхидхарми, засновника дзен-буддизму.

「まさか、そんな馬鹿なことあるわけないだろ」米沢が苦笑を浮かべた。

「わかんないわよ。だってさ、富樫さんが『まりあん』で靖子のことを訊いてたから、ここに来ないはずはないなんていったじゃない。あれは疑ってる顔だね」

『まりあん』というのは、靖子や小代子が働いていた錦糸町の店だ。

– Не верзи дурницю. – **Йонедзава** натягнуто посміхнувся

– Ой не знаю. **Тогаші** ж, кажуть, приходив у «**Маріан**» та розпитував про **Ясуко**, значить і сюди мав би прийти. Тому слідчі засумнівалися в нас.

«**Маріан**» – це заклад, в якому раніше працювали **Ясуко** та **Сайоко**.

米沢 [yomezawa] – Йонедзава: прізвище (米 [yone] – рис, 沢 [sawa] – болото).

富樫 [tomigashi] [togashi] – Тоґаші: прізвище.

『まりあん』[marian] – «Маріан»: вигадана власна назва закладу.

靖子 [yasuko] – Ясуко Ханаока: жіноче ім'я.

小代子 [sayoko] – Сайоко: жіноче ім'я (нестандартне читання ієроґліфу 小 [sa]

– маленький, 代 [yo] – ера, 子 [ko] – дитина).

「何しろ、元ホステスだからな。演技はお手のものだろう」間宮は草薙を見上げた。「とりあえず、その工藤という男のことをもう少し調べてみよう。事件の後、急に現れたというのもタイミングがよすぎる」

「でも花岡靖子によれば、事件を知ったからこそ、工藤は彼女に会いにきたようなんです。だから、特に偶然というわけでもないと思うのですが」草薙の隣にいた岸谷が、遠慮がちに口を挟んできた。「それに、もし二人が共犯関係にあるなら、この状況下で、会ったり食事をしたりするでしょうか」

– Зрештою, вона була хостес. Акторська гра має бути на рівні. – Мамія подивився на **Кусанагі**. – Перш за все, потрібно дізнатися трохи більше про цього **Кудо**, – сказав він. – Надто вже вчасно він з'явився одразу після вбивства.

– Але за словами **Ясуко Ханаоки**, схоже, що **Кудо** прийшов до неї, бо дізнався про вбивство. Тож я не думаю, що це збіг, – стримано перебив його **Кішітані**, який стояв поруч з **Кусанагі**. – Крім того, якби вони були спільниками, чи стали б вони зустрічатися на людях або вечеряти разом?

間宮 [mamiya] – Мамія: прізвище (間 [ma] – вільне місце/ проміжок, 宮 [miya] – синтоїстський храм/ імператорський палац).

草薙 [kusanagi] – *Кусанагі*: прізвище (草 [kusa] – трава, 薙ぐ [nagu] – косити).

工藤 [kudō] – *Кудо*: прізвище (工 [ku] – техніка, 藤 [tō] – гліцинія).

花岡靖子 [hanaoka yasuko] – *Ясуко Ханаока*: ім'я та прізвище.

岸谷 [kishitani] – *Кішітани*: прізвище (岸 [kishi] – берег, 谷 [tani] – долина).

やはりあの数学教師のことだろう。名前は**石神**といったはずだ。だが**草薙**たちのこれまでの捜査では、**石神**のことなどどこにも浮かび上がってきていない。ただ**花岡靖子**の隣人というだけのことだ。それなのになぜ**湯川**が彼を気にするのか。

草薙の脳裏に、**弁当屋**で見た光景が蘇った。夕方、**湯川**は**石神**と現れた。**石神**によれば、**湯川**が「**べんてん亭**」に行きたいとお願いしたそう。

湯川は無意味なことをわざわざする人間ではない。**石神**と共にあの店に行ったのは、何らかの狙いがあったからなのだ。それは一体何か。

*Чи це все-таки той учитель математики? **Ішіґамі**, здається. Однак досі в розслідуваннях **Кусанагі** та його команди **Ішіґамі** не відігравав ніякої ролі. Просто сусід **Ясуко Ханаоки**. Чому ж **Юґава** так ним переймається?*

*У пам'яті **Кусанагі** знову постала картина, яку він бачив у крамниці **бенто**. Увечері **Юґава** з'явився там разом з **Ішіґамі**. За словами ж **Ішіґамі**, саме **Юґава** хотів піти в «**Бентен**».*

***Юґава** не з тих, хто робить щось просто так. Причина, через яку вони з **Ішіґамі** пішли до тієї крамниці, полягала в тому, що він мав якусь мету. Але яку саме?*

石神 [ishigami] – *Ішіґамі*: прізвище.

草薙 [kusanagi] – *Кусанагі*: прізвище.

花岡靖子 [hanaoka yasuko] – *Ясуко Ханаока*: ім'я та прізвище.

湯川 [yugawa] – *Югава*: прізвище.

弁当 [bentō] – *бенто*: спеціальні обіди.

『べんてん亭』[benten-tei] – *крамниця «Бентен»*: власна назва крамниці.

Безеквівалентну лексику, яка зустрічається в уривках, можна класифікувати за кількома групами: 1) Власні назви, які також варто розділити на імена та прізвища, географічні назви та назви закладів; 2) Поняття, які мають культурне значення (Додаток А).

Проаналізувавши текст, ми виявили, що загальний відсоток безеквівалентної лексики становить близько 5%, з них: імена та прізвища – 4,53%; географічні назви – 0,25%; назви закладів – 0,12%; поняття, які мають закладений культурний сенс – 0,11%, що сходиться з думкою М.П. Кочергана про те, що безеквівалентна лексика становить не більше 6–7% загальної кількості активно вживаних слів

Висновки до Розділу 2

У другому розділі ми проаналізували розвиток детективного жанру в Японії та виявили його особливості, які становлять виклик для перекладачів. Японські детективні твори мають унікальні риси, такі як складна сюжетна структура, культурний контекст, явний містицизм і концентрація на розслідуванні. Переклад таких творів вимагає уважного врахування нюансів жанру, культурного контексту та мовних особливостей. Ми дізналися, що знання авторського стилю, мовних відтінків та традицій детективної літератури допомагає перекладачам зберегти суть та атмосферу оригіналу в перекладі.

Також розглянули вплив безеквівалентної лексики на переклад японського детективного роману «Самовідданість підозрюваного Х» Кейго Хігашіно. Подали приклади тексту оригіналу та їх перекладу, де зазначено особливості перекладу прізвищ, назв реалій, а також важливість збереження культурного контексту. Особливу увагу приділили термінам, що мають унікальне значення в японській культурі, таким як «татамі» та «бенто». Для збереження атмосфери та уникнення

спотворень у перекладі рекомендували додавати пояснення до такої лексики для читачів, не знайомих з японською культурою.

За нашим аналізом, безеквівалентну лексику, яка зустрічається в поданих уривках, можна класифікувати за кількома групами: 1) Власні назви, які також варто розділити на імена та прізвища, географічні назви та назви закладів; 2) Поняття, які мають культурне значення (Додаток А).

Проаналізувавши текст, ми виявили, що загальний відсоток безеквівалентної лексики становить близько 5%, з них: імена та прізвища – 4,53%; географічні назви – 0,25%; назви закладів – 0,12%; поняття з культурним значенням – 0,11%.

ВИСНОВКИ

У нашій курсовій роботі було подано дослідження безеквівалентної лексики японських детективних романів в українському перекладі на основі роману Кейго Хігашіно «Самовідданість підозрюваного Х».

У ході дослідження на основі уривків з оригіналу роману, а також за допомогою вивченої теорії про характеристики безеквівалентної лексики ми визначили, що хоча безеквівалентна лексика складає лише невелику частину лексичного складу мови, її вивчення та аналіз є важливими для розуміння культурних та мовних особливостей кожної мови. Також ми дізналися про особливості перекладу японської безеквівалентної лексики.

Ми розглянули характеристики безеквівалентної лексики, а також дослідили способи її перекладу. Зокрема японської безеквівалентної лексики. Ми з'ясували, що безеквівалентна лексика відображає національно-культурні особливості мови на лексичному рівні та відтворює значення понять і явищ з певної культурної сфери, які можуть бути незвичайні для інших мов. Визначили, що такі лексичні одиниці створюють емоційно-експресивний підтекст тексту та впливають на зміст усього твору, що робить їх важливою складовою образності тексту.

Ми дослідили важливість урахування стилістичних, граматичних та культурних особливостей при перекладі безеквівалентної лексики з японської на українську мову. Ми виділили основні моменти: різниця у системах письма, порядок слів у реченнях, рівні ввічливості, технічна та спеціальна термінологія.

Ми визначили, що для перекладу безеквівалентної лексики можна використовувати різні методи: транскрипція та транслітерація, калькування, приблизний переклад, описовий переклад.

Нами було проаналізовано та виявлено особливості детективного жанру в Японії. На основі викладених вище матеріалів ми з'ясували, що японські детективні твори мають унікальні риси. Ми дізналися, що переклад таких творів вимагає уважного врахування нюансів жанру, культурного контексту та мовних особливостей. Знання авторського стилю, мовних відтінків та традицій детективної літератури допомагає перекладачам зберегти суть та атмосферу оригіналу в перекладі.

Також було проаналізовано приклади безеквівалентної лексики японських детективів в українському перекладі уривків з роману «Самовідданість підозрюваного Х» Кейго Хігашіно. На прикладах тексту оригіналу та їх перекладу було відмічено особливості перекладу прізвищ, назв реалій, а також важливість збереження культурного контексту.

Ми визначили, що безеквівалентну лексику, яка зустрічається в уривках, можна поділити на такі тематичні групи:

- 1) імена та прізвища;
- 2) географічні назви;
- 3) назви закладів;
- 4) поняття які мають культурне значення.

В усіх випадках для перекладу було обрано метод транскрипції, який передає звукову форму понять, хоча визначення пункту під номером 4, можна також перекласти описовим методом. Втім є ризик втрати культурного контексту і притаманного Японії колориту. Єдиним винятком стало визначення **間取りは 2K** [madori wa 2K] – *Квартирка плануванням на дві кімнати та кухоньку*, яке було перекладене описовим методом.

Загалом безеквівалентна лексика в японській мові відображає унікальну історію та культурні традиції країни через властиві тільки Японії поняття, а також підкреслює особливість і винятковість культури країни Сонця, що сходить.

АНОТАЦІЯ
(ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ)

要約

日本の探偵小説は、その独特の雰囲気、複雑なプロット、人間心理の深い分析によって、文学の中で特別な位置を占めている。日本の探偵小説というジャンルの重要な側面の一つは、日本の文化や社会に伝統的に根付いている複雑なニュアンスやイメージを伝える非等価語彙の使用である。

このタームペーパーでは、日本の探偵小説の非等価語彙のウクライナ語への翻訳を扱う。主な焦点は、日本語原文の意味的な陰影、文脈的なニュアンス、文化的特徴を伝えるために使用される翻訳の方法と戦略である。

研究の対象は、ウクライナ語翻訳における日本の探偵の等価語彙である。

本研究の目的は、日本の探偵小説からの抜粋のウクライナ語翻訳における非等価語彙の翻訳の特異性を明らかにすることであり、また、翻訳が読者の小説理解と原作との対応に与える影響を分析することである。

研究の過程で、原作小説からの抜粋に基づき、等価語彙の特徴に関する理論の助けを借りて、等価語彙は言語の語彙構成のごく一部を占めるに過ぎないが、その研究と分析は各言語の文化的・言語的特徴を理解する上で重要であると判断した。また、日本語の等価語彙の翻訳の特殊性を分析した。

等価語彙の翻訳には、書き下し文、カルキング、近似訳、国や文化の特殊性の排除、記述訳、再分配など様々な方法があることを明らかにした。

日本における探偵小説というジャンルの発展を分析し、その特殊性を明らかにした。以上の資料に基づいて、日本の探偵小説には独特の特徴があることを発見した。このような作品の翻訳には、ジャンルのニュアンス、文化的背景、言語の特徴を注意深く考慮する必要があることを学んだ。作者の文体、言葉のニュアンス、探偵文学の伝統に関する知識は、翻訳者が原作のエッセンスや雰囲気や雰囲気を翻訳に生かすのに役立つ。

私たちは、古代から現在までの日本における探偵ジャンルの変遷を検証した。歌舞伎や講談のような日本の伝統的な形式がこのジャンルの発展に与えた影響を強調した。岡本綺堂や江戸川乱歩など、日本における探偵文学の形成と拡大に貢献した作家の重要性を強調した。また、「社会派」や「新古典派」といった新たな特徴や傾向を獲得した第二次世界大戦後のジャンルの発展にも注目した。本研究の結果は、日本の探偵ジャンルの多面性と絶え間ない発展を示すものであり、世界中の読者に関心と感動を与え続けている。

我々は、東野圭吾の小説『容疑者 X の無私』からの抜粋のウクライナ語翻訳における日本の探偵の非等価語彙の例を分析した。原文とその訳文が例示され、名前、現実の名前を翻訳する際の特殊性、文化的背景を保持することの重要性が示されている。

一般に、日本語の無等価語彙は、日本独自の概念を通して、その国の歴史と文化的伝統を反映し、また日出ずる国の文化の特殊性と排他性を強調する。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Безеквівалентна лексика.* (2022). Відновлено з: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BA%D0%B2%D1%96%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
- Бронська, А. (2000). *Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної*. №7, с. 43 – 44. Київ: Дивослово.
- Волошина, А. (2000). Безеквівалентна лексика близькоспоріднених мов: проблема семантичної структури. *Наукові записки*. Випуск XXVI. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. С.56 – 64.
- Гаргаєва, О. В. (2015). Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. Стаття: *Проблема класифікації безеквівалентної лексики у сучасному мовознавстві*. Вип. №53 с. 52 – 54. Відновлено з: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nznuoaf_2015_53_22
- Городенська, К., Прадід, Ю. (2012). Безеквівалентна лексика: Проблеми визначення. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*: зб. наук. праць. Дрогобич: Посвіт. с. 251 – 258. Відновлено з: https://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/%D0%A0%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B5-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE_2012.pdf
- Дяченко, Л.М. (1997). *Функціонально-семантична характеристика безеквівалентної та фонової лексики сучасної української літературної мови*. Автореф. дис. ... канд. філол. наук.
- Зорівчак, Р.П. (1989). *Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози)*. Львів.
- Кочерган, М.П. (1999). До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. *Збірник статей за доповідями Міжнародної наукової*

конференції з проблем зіставної семантики 23–25 вересня 1999 р. Київ: Видавничий центр «Академія».

Кочерган, М.П. (2001). *Вступ до мовознавства*. Київ: Видавничий центр «Академія». Розділ 3, с. 181–250.

Кочерган, М.П. (2010). *Загальне мовознавство*. Розділ 3.9, с.321 – 325.

Лакуна. (2022). Відновлено з: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BD%D0%B0_\(%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BD%D0%B0_(%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE))

Литвин, І. (2014). *Перекладознавство*. Відновлено з: <https://eprints.cdu.edu.ua/60/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81.%20%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD.%20%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf>

Тупиця, О., Зімакова, Л. (2012). *Безеквівалентна лексика: проблеми визначення*. Відновлено з: https://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-34.pdf

Becker, A. (2018). *Linguistic and Cultural Analysis of Empathy: Strategies for Japanese-English Translation*. Відновлено з: <https://core.ac.uk/download/pdf/195693661.pdf>

Sari Kawana. (2008). *Murder Most Modern: Detective Fiction and Japanese Culture*. Minnesota: University of Minnesota Press.

Satoru Saito. (2012). *Detective Fiction and the Rise of the Japanese Novel, 1880–1930*. Massachusetts: Harvard East Asian Monographs.

Svider, I. A. (2021). *Lexical aspects of translation*. Кам'янець-Подільський: «Друкарня «Рута».

江戸川, 乱歩. (1925). *赤い部屋*. Tokyo: 博文館. Відновлено з: https://www.aozora.gr.jp/cards/001779/files/57181_59566.html

黒岩, 涙香. (1889). *無惨*. Уеда. Відновлено з: https://www.aozora.gr.jp/cards/000179/files/1415_21458.html

推 理 小 説 . Відновлено 3:

<https://ja.wikipedia.org/wiki/%E6%8E%A8%E7%90%86%E5%B0%8F%E8%AA%AC>

中島, 河太郎. (1993). *日本推理小説史* (Vol. 1-3). Tokio: Tokyo Sogensha Co., Ltd.

中島, 河太郎. (1998). *探偵小説辞典*. Tokio: Kodansha Co., Ltd.

東野, 圭吾. (2005). *容疑者 X の献身*. Tokio: Bungeishunju Co., Ltd.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Власні назви						Поняття з культурним значенням	
Імена та прізвища		Географічні назви		Назви закладів			
<i>Тецуя Ішіґамі</i>	662	<i>Одзакі</i>	34	<i>Бентен</i>	42	<i>Бенто</i>	35
<i>Ясуко Ханаока</i>	630	<i>Шінодзакі</i>	32	<i>Тейто</i>	13	<i>Дзюдо</i>	11
<i>Шюнпей Кусанагі</i>	469	<i>Едоґава</i>	17	<i>Маріан</i>	13	<i>Саке</i>	8
<i>Манабу Юґава</i>	444	<i>Кійосу</i>	12	<i>Акасака</i>	5	<i>Дарума</i>	7
<i>Куніаки Кудо</i>	225	<i>Шін-Охаші</i>	11	<i>Огія</i>	2	<i>Суші</i>	3
<i>Шінджі Тоґаші</i>	163	<i>Кійосу-Баші</i>	11	<i>Ямабе</i>	1	<i>Шьогі</i>	2
<i>Місато Ханаока</i>	128	<i>Кінші</i>	8	<i>Юґен</i>	1	<i>Татамі</i>	2
<i>Кішітані</i>	83	<i>Мідзуе</i>	8			<i>Сашімі</i>	1
<i>Сайоко</i>	38	<i>Суміда</i>	5			<i>Котацу</i>	1
<i>Мамія</i>	19	<i>Гіндза</i>	4			<i>Доджьо</i>	1
<i>Соноко Сугімура</i>	16	<i>Ніхонбаші</i>	3				
<i>Моріока</i>	14	<i>Шіндзюку</i>	3				
<i>Йонедзава</i>	12	<i>Тіба</i>	3				
<i>Токіва</i>	11	<i>Морісіта</i>	3				
<i>Йока Ямабе</i>	7	<i>Шінаґава</i>	3				
<i>Міка Уено</i>	7	<i>Хамаматаі</i>	2				
<i>Морісіта</i>	3	<i>Сайтама</i>	2				
<i>Канеко</i>	2	<i>Кійосумі</i>	1				
<i>Харука Тамаока</i>	2						

Загальна кількість: ≈ 64 772 слів

Імен та прізвищ: 2935   Геог. назв: 162   Назв закл.: 77   Понять: 71

Відсоток від загальної кількості слів: 5%

Імен та прізвищ: 4,53   Геог. назв: 0,25   Назв закл.: 0,12   Понять: 0,11